

Kort bakgrund

Webbinalet syftade till att deltagarna ska lämna inspel till utformning av de stöd och miljöersättningar till betesmarker som du vill ska finnas i Sveriges framtida strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken, CAP.

Syftet med webinariet var att sprida kunskap om Jordbruksverkets pågående uppdrag samt diskutera hur utformning av olika stöd och ersättningar kan gynna betesdrift och skötsel av betesmarker.

Deltagarna diskuterade i grupper utifrån följande teman

- Lönsamhet. Hur kan lönsamheten för lantbrukare med betesbaserad djurhållning stärkas genom stöd och ersättningar i den strategiska planen?
- Naturvärden. Hur kan stöd och ersättningar i den strategiska planen bättre bidra till att gynna betesmarkernas biologiska mångfald?
- Förenkling. Hur kan stöd och ersättningar som bidrar till betesbaserad djurhållning förenklas för de sökande?

Denna sammanfattning bygger på de tankar och reflektioner som lyftes av deltagarna på webinarium och dialog om stöd och ersättningar till betesmarker i kommande gemensamma jordbrukspolitik.

Det går inte att dra några slutsatser från anteckningarna kring hur många av deltagarna som framförde en synpunkt.

Jordbruksverket har gjort sammanfattningen.

Miljöersättning för betesmarker

Ett- eller fleråriga åtaganden

Det finns inga tydliga nackdelar med ettåriga åtaganden. Eftersom de flesta ändå betar flera år i rad är risken liten risk att man hoppar i och ur ersättningen med olika marker.

Ettåriga åtaganden underlättar skötsel av arrenderad mark, både för arrendator och markägare.

Det är fortsatt viktigt att ersättningen är knuten till de värden som finns på marken och inte bara att markerna ska ses som produktion av foder.

Om man däremot vet att man ska sköta marken länge så är det inte ett problem med femåriga åtaganden. Eftersom många lantbrukare är äldre och inte vet om någon kommer vilja ta över skötseln kan ettåriga vara en fördel. Vissa upplever även att det är svårt att veta vilka regler som gäller om man vill avsluta sitt åtagande i förtid då kan det vara en fördel med att binda upp sig ett år i taget. Femåriga åtaganden kräver dessutom mycket tid och arbete för myndigheterna eftersom det kan hända mycket under de fem åren.

Förändringar i villkor och markklasser

Det är önskvärt med en miljöersättning med bättre möjligheter för ett betesfritt år. Idag kan man fortfarande få gårdsstöd ett enstaka år då man inte betar, men det vore bra om det fanns fler incitament.

Restaurering kan ta många år innan marken är godkänd för jordbrukarstöd. Det behöver finnas flexibilitet så att marker inte är utan ersättning under en period.

Invasiva växter kan vara ett problem på vissa betesmarker, det behöver gå att bekämpa dem.

Det upplevs som märkligt att värdefulla delar t.ex. större ytor med värdefulla träd eller buskar, i en betesmark "räknas bort" och inte får ersättning.

Det upplevs svårt att veta vem som ansvarar för vad när det gäller bedömning av markklasser, svårt när lantbrukare behöver ha kontakt med flera olika myndigheter om samma betesmark.

Det upplevs också svårt att förstå vad som krävs för att man ska klassa om betesvallar på åkermark till betesmark.

Det är önskvärt med mer inslag av träd och buskar på betesmarkerna, så att djur kan hitta skugga och eventuellt även foder är ett sätt att klimatanpassa gården, men kan kräva anpassning av villkor och markklasser.

Ett sätt att gynna mindre jordbruk som bör finnas kvar är den extra ersättningen till svårtillgängliga platser.

Eftersom det finns stöd för att restaurera eller röja fram betesmarker hos flera myndigheter (Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen) är det viktigt att dessa är synkade så att markerna passar in i miljöersättningen efter att de restaurerats klart.

Definitioner kring skogsbete behöver utvecklas och vara mer tillåtande.

En väg att gå är att utveckla ersättningar som bygger på resultat istället för förutbestämda villkor, problemet är svårigheter att mäta biologisk mångfald. Ett sätt kan vara att läsa av ekosystemprocesser snarare än arter för att gradera vitaliteten och värde på marken. Naturens behov varierar från år till år, varför

anpassning krävs och inte ett konstant betestryck år efter år. Det behövs även stöd för att bygga kunskap kring ekosystemprocesser och hur de kan användas i en mer resultatbaserad ersättning.

Ersättningsnivåer

Det är bra med olika ersättning för olika marker och skötsel, precis som det är idag. Ersättningen är en viktig inkomstkälla för många och ersättningsnivån bör vara högre.

Det kan vara viktigare med en hög ersättning även om det innebär fler villkor, än att ha enkla stöd med låg ersättningsnivå. I dagsläget är stöden en viktig inkomst för många, och en hög ersättningsnivå behövs. Men villkoren måste också vara rimliga så att man förstår syftet med att utföra arbetet.

Det kan finnas ett behov av att regionalisera eller ha högre ersättningsnivåer för vissa områden, tex Natura2000 områden

Uppföljning av villkor

En bra dialog med kontrollanter är viktigt så man kan få information hur man ska sköta marken för att klara villkoren. Digital teknik för att bli uppmärksam på att en betesmark börjar inte uppfyller villkoren så att man kan göra åtgärder innan kontroll och slippa avdrag kan vara ett bra sätt. Samtidigt är det viktigt att det inte blir för detaljerade villkor och ett ständigt uppföljande.

Uppföljning med satellitbilder har haft för- och nackdelar, det har varit smidigt med foto samtidigt som lantbrukare har fått skicka foto som upplevs som onödiga. Det har även kommit mycket information i olika utskick och svårt att förstå skillnaden mellan olika utskick. För betesmarker som sköts regenerativt dvs betas intensivt under endast en eller ett par korta perioder under säsongen kan det dock vara problematiskt eftersom gräset ofta växer högt emellan.

Ny form av stöd med tydlig koppling mellan betande djur och betesmarker

Flera lyfte behovet av ett stöd som är kopplat till de betande djuren och djurägaren (SE- nummer) istället för bara till marken. Det kan dock vara svårt att styra så rätt marker betas och det är också oklart om det kommer ge mer nytta än nuvarande modell. Främsta anledningen är för att det finns en risk att arrendepriser anpassas till stöden.

Alternativ till en ny ersättning till betesmarker är att se över om nötkreatursstödet ersättningsnivåer kan ändras eller kopplas till betesmarker på något vis eller att införa nya (djurvälfräds) ersättningar specifikt för dikor, kvigor eller stutar då de inte finns stöd till de djuren idag och de främst betar betesmarker.

Ekologisk produktion

Negativt för skötsel av betesmarker att det inte längre finns en koppling mellan stöd till djur inom ekologisk produktion och betesmarker. Det finns flera tecken på att djur i större utsträckning betar på åkermark istället för betesmark som följd av denna ändring. En stor del av betesmarkerna sköts med djur inom ekologisk produktion. Att stödja ekolantbruk är därför ett sätt att bidra till skötsel av betesmarker.

Kompensationsstöd

Kompensationsstödet behöver ses över t.ex.

- trösklar för djurtäthet, de matchar inte extensiv produktion på betesmarker eller ekologisk produktion.
- den geografiska uppdelningen, svåråtkomliga ställen som öar bör få högre ersättning
- inkludera hästar, handjur av får och getter och på så vis gynna skötsel av betesmarker

Investeringsstöd

Dagens investeringsstöd premierar lönsamhet och utökad produktion och det behöver ändras om det ska gynna betesdrift och skötsel av betesmarker. Det kan vara genom nya investeringsstöd, andra villkor eller urvalskriterier som gynnar t.ex. lantbrukare med mindre besättningar som sköter betesmarker.

Stöd för stängsel är önskvärt, särskilt i områden med mycket vilt blir stängsel förstörda och här har virtuella stängsel en potential att fungera bra. Det behöver dock finnas lösningar för att inte både diko och kalv behöver ha transpondrar för virtuella stängsel, särskilt i områden med rovdjur där kalvar kan bli skrämda och korna inte kan skydda dem. I vissa fall kan det nog vara enklare med ett bra investeringsstöd för stängsel än ett komplicerat restaureringsstöd.

Tillgång till bra vatten året om är viktigt för robust och säker vattentillgång för djur som betar betesmarker, det kan motivera investeringsstöd för vattenanläggningar snarare än att djur dricker vatten i bäckar och åar som kan vara förorenat.

Det kan också finnas behov av stöd till stängsel och vatten som fungerar på vintern, särskilt för de som deltar i utegångsprogram men även andra former av ranchdrift men enkla lättskötta stallar. Det finns också problem med marker som inte håller på vintern och detta bör hanteras i planen för den enskilda gården. Investeringar kan även behövas för teknik som kan förenkla tillsyn, t.ex. på öar eller större betesfällor.

Investeringar för att få till bete av stora fällor kräver ofta koordinering, samordning och samarbete mellan flera olika markägare och aktörer. Behöver finnas resurser för samordning för att det ska fungera.

Kompetensutveckling och rådgivning

Kunskap om arter och skötsel som gynnar biologisk mångfald varierar stort bland lantbrukare. Även kunskap om vilken typ av kompetensutveckling som finns att tillgå varierar. Av de som deltog har en del har mycket positiv erfarenhet av rådgivning och kurser, andra har en mindre positiv bild t.ex. att de är på för låg nivå eller har fokus på sådant som inte är efterfrågat. Någon menade att för mycket pengar läggs på kompetensutveckling.

Ett önskemål är ett rådgivningspaket där både naturvärden och lönsamhet är i fokus, eller mer fokus på utveckling av verksamhet, i detta fall betesdrift. Viktigt att det är ett team med rådgivare eftersom rådgivare för naturvärden och lönsamhet inte har samma kompetens. Ibland saknas kunskaper om hur lönsamhet kan öka genom minskningar utgifter och ökad produktion utifrån gårdens förutsättningar.

Övriga kommentarer

Utveckla och stödmodeller som innebär att man flyttar flockar med betesdjur smidigt mellan olika betesmarker. Tex flyttbara stängsel, transportlösningar eller stöd för samverkan och länka ihop entreprenörer och markägare etc. Detta kan passa i skogs- och mellanbygd där det är svårt att hitta djur.

Stöd för att göra växtodlingsplaner finns både genom rådgivning men också som villkor och kostnadspost i ersättningen precisionsodling - planering. Ett förslag är att det ska finnas stöd för att göra en betesplan för olika scenarier. Detta kan stimulera en ökning i kunskap av betesdrift.